

“...इतिहास हे करमणुकीचे साधन नाही. इतिहास हे शस्त्र आहे.
त्याने गुलामगिरी लादता येते आणि गुलामगिरी तोडताही येते.”

असे म्हणून ज्यांनी मानवमुक्तीच्या लढ्यातील इतिहासाची
भूमिका विशद केली आणि इतिहासाकडे पाहण्याचा
फुले-आंबेडकरी दृष्टीकोन समाजात रुजविण्याचा,
त्याचा प्रचार, प्रसार करण्याचा प्रयत्न केला,
त्या कालकथित राजा ढाले यांच्या स्मृतीस...

"History is not to be studied merely with a view to know how well to imitate the mistakes of other countries. We study history with a view to know the errors people have made and how they could be avoided. History is not always an example. More often it is a warning.

-Dr. B. R. Ambedkar

संपादकीय

प्रा. गौतमीपुत्र कांबळे

I

‘फुले-आंबेडकरी इतिहास प्रमेये’ हे पुस्तक वाचकांच्या हाती देताना मनस्वी आनंद होत आहे. एका अर्थाने दीर्घ काळानंतर का असेना एका उद्देशपूर्तीचा आनंद होतो आहे. या पुस्तकाचे स्थुलमानाने दोन भाग आहेत. दि. १७ व १८ फेब्रुवारी १९९६ रोजी कालकथित राजा ढाले यांचे मार्गदर्शनाखाली, ‘फुले-आंबेडकर विचारधाराप्रणीत’ इतिहास परिषदेचे कोल्हापूर येथे आयोजन केले होते. त्या परिषदेत सादर केलेले शोधनिबंध, भाषणे आणि त्यावेळी प्रकाशित केलेल्या ‘सार्थवाह’ नामक स्मरणिकेतील लेख या सगळ्यांचा मिळून एक भाग आणि ‘फुले-आंबेडकरी इतिहास प्रमेये’ या विषयाच्या अनुषंगाने काही लेख नव्याने लिहून घेतले, त्या लेखांचा दुसरा भाग. अर्थात अशी सरळ विभागणी पुस्तकात नाही. लेखकांच्या श्रेष्ठ कनिष्ठत्वापेक्षा विषयानुसार लेखांची क्रमवारी लावलीय. ‘इतिहास परिषद’ केंद्रस्थानी असल्यानेच सुरुवात आणि शेवट परिषदेतील भाषणांनी केला आहे. परिषदेत शोधनिबंध सादर केलेल्या व भाषण केलेल्या लेखकांशी संपर्क साधून काही सूचना, त्यांची परवानगी व लेखातील दुरुस्त्या मागवून घेतल्या होत्या. परंतु काही लोक कालकथित झाले होते तर काही संबंधितांशी संपर्क होऊ शकला नाही. परंतु प्रा.डॉ.वाय.एस.अल्लोने (दिल्ली), प्रा.मा.प.थोरात (अमरावती), प्रा.डॉ.प्रदीप मेश्राम (नागपूर), प्रा.डॉ. प्रियदर्शी खोन्नगडे (नागपूर), आयु.र.रा.बोरकर (नागपूर), प्राचार्य डॉ.टी.एस.पाटील (कोल्हापूर), प्रा.डॉ.श्रीकांत गणवीर (पुणे) इत्यादींचा संपर्क झाला. आणि त्या सर्वांनी संमती दिली. काहींच्याकडून आम्ही स्वतंत्र लेख मागवून घेतले. त्यामध्ये प्रामुख्याने प्रा.प्रमोदबाबू रामटेके (नागपूर), आयु. बबन चहांदे (नागपूर), प्रभाकर कांबळे (मुंबई), प्राचार्य राजेंद्र महाजन (चोपडा), प्रा.बाळासाहेब पाटील (सांगली), प्रा.डॉ.सुनिता बोर्डे (सांगली), प्रा.डॉ.सुनिता सावरकर (औरंगाबाद),

आयु. अतुल भोसेकर (नाशिक), प्रा.डॉ.चंद्रकांत कुरणे (कोल्हापूर), प्रा.डॉ.भरत नाईक (कोल्हापूर), प्रा.साहेबराव नितनवरे (सांगली), आयु. अशोक नगरे (पारनेर) इत्यादींचा समावेश आहे.

II

साधारणतः २०१७ च्या दरम्यान दहा ऑडिओ कॅसेट्सचा एक बॉक्स घरात सापडला. त्या कॅसेटमध्ये काय आहे? याची उत्सुकता लागून राहिलेली. परंतु त्यासाठी आवश्यक असलेला ऑडिओ कॅसेट प्लेअर कुठे मिळेना. बोलता बोलता ही समस्या सेक्युलर मुव्हमेंटचे कार्यकर्ते अशोक कांबळे (सांगली) यांचे कानावर घातली. नेहमीप्रमाणे उत्तर दिलं, 'सोप्यं'. त्यांनी कुठून तरी ऑडिओ कॅसेट प्लेअर विकतच आणला आणि अवघ्या आठवड्याभरात त्यांनी त्या सगळ्या कॅसेट्स एका पेनड्राईव्हमध्ये भरून तो मला आणून दिला. मी उत्सुकतेने तो पेनड्राईव्ह माझ्या लॅपटॉपला लावून एकू लागलो तर आनंदाचा जणू महापूरच! त्या सगळ्या कॅसेट्समध्ये १९९६ सालच्या इतिहास परिषदेतील भाषणांच्या होत्या. त्या आनंदाच्या महापुरात भर टाकली ती आयु. राजू रणखांबे (सांगली) यांनी. त्यांनी सांगितले की, यातील काही कॅसेट्स त्यावेळीच मी शब्दबद्ध केल्या आहेत. आता समस्या होती राहिलेल्या बाकीच्या कॅसेट्स कोण शब्दबद्ध करणार? ही जबाबदारी घेतली प्रा.डॉ.प्रवीण चंदनशिवे (जयसिंगपूर) यांचे बंधू आयु. विकास चंदनशिवे यांनी. हे जोखमीचे आणि जिकरीचे काम त्यांनी ७-८ महिन्यात पूर्ण केले. (येथे एक खुलासा केला पाहिजे की, भाषण शब्दबद्ध करताना काही उच्चार नीट ऐकायला आले नसल्याने स्थलनामे/व्यक्तीनामे यामध्ये चुका झाल्या असल्याची शक्यता. तरी समजून घ्यावे.) आणि माझ्या डोक्यात पुस्तकाची कल्पना आकाराला आली. इतिहास परिषदेचे त्यावेळचे अध्यक्ष, आमचे मित्र प्राचार्य डॉ. हरिश भालेराव आणि सचिव प्रा.डॉ.भरत नाईक यांचेशी बोललो. त्यांनी आनंदाने संमती दिली आणि पुस्तकाचे काम सुरु केले. काही लेख इंग्रजीत होते. त्याचे मराठीत अनुवाद करण्याचे करण्याचे काम प्रा.मिर्लिंद वडमारे (सांगली), आयु.सतिश बनसोडे (बीड), आयु.प्रा.डॉ.विजय माकणीकर (परभणी), प्रा.डॉ.भरत नाईक (कोल्हापूर), प्राचार्य डॉ.अशोक बाबर (सांगली), डॉ.अशोक गायकवाड (औरंगाबाद) यांनी चोखपणे पार पाडले. (अनुवाद करताना एका इंग्रजी शब्दाचे अनेक मराठी अर्थ असू शकतात. त्यातील योग्य तो मराठी अर्थ घेण्याचा जास्तीत जास्त प्रयत्न केलाय. तरीही काही अपूर्णता राहिला